

Леонтьєва І.О., Стросько Н.Г., Медведєва О.Ю., Зайцева Д.О., Катрич А.В.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МОВИ

Автором аналізується сутність і зміст розглянутого конструкту, звертається увага на необхідність розвитку soft skills в рамках предметної підготовки з англійської мови. Пояснюється концепція розподілу професійних навичок та їх розмежування на hard skills та soft skills на прикладі судноводіїв, як: hard skills – це сукупність професійних знань та навичок роботи з машиною (судовими механізмами), soft skills – навички роботи з собою та людьми. Вивчення англійської мови базується на використанні між предметних зв'язків, що означається багаторівністю, поліфункціональністю, гуманітарною спрямованістю, націленістю на розвиток особистості та її професійну й соціальну адаптацію. Крім того зазначено, що формування в процесі навчання англійської мови майбутніх судноводіїв soft skills є актуальною тематикою сучасних досліджень науковців. Тому актуальність обраної тематики потребує узагальнення вже проведених досліджень та подальшого пошуку ефективних шляхів формування soft skills судових фахівців на заняттях з англійської мови.

При написанні роботи були використані загальнонаукові методи: аналіз, синтез, узагальнення наукових досліджень, спостереження за навчальною діяльністю студентів та роботою викладачів.

З вище сказаного можна зробити наступний висновок: морський фахівець повинен мати певний рівень знань не лише на професійному рівні, який допомагає йому а й на виконувати свої професійні обов'язки, але й мову неофіційного спілкування. Саме це і являє собою опанування soft skills на борту судна в іншомовній команді – вміння спілкуватися, комунікувати з членами екіпажу, розумітися та плідно контактувати з іншими людьми. Так, як англійська мова є мовою міжнародного спілкування. На судах з багатонаціональною командою гарне знання та розуміння англійської - один з факторів працевлаштування.

На судні не лише професійна діяльність, але і все життя моряків, їх побут і дозвілля залежать від обстановки плавання та співпраці в команді. Це підпорядковує собі всі загальні, колективні й особистісні потреби та інтереси, впливаючи на всю психічну діяльність особистості й формування психології колективу.

Ключові слова: професійні навички; soft skills; розвиток soft skills; система вищої освіти; підготовка фахівців морського транспорту; навчання англійської мови.

Постановка проблеми. Концепція розподілу професійних навичок та їх розмежування на hard skills та soft skills зародилася ще наприкінці 60-х років ХХ ст. в армії США, потім перенеслася в галузь управління та бізнесу. На сьогодні ця концепція адаптована до педагогічної діяльності та полягає в тому, що необхідно розвивати не лише професійно-необхідні знання та вміння, але й так звані м'які: соціальні,

комунікативні, пізнавальні, лідерські й т. д., тобто ті, які допомагають студенту у становленні не лише свого професіоналізму, а й сприятимуть, допомагатимуть розвитку себе як особистості та підвищувати якість професійної діяльності.

Можемо стисло пояснити цю концепцію на прикладі судноводіїв: *hard skills* – це сукупність професійних знань та навичок роботи з машиною (судовими механізмами), *soft skills* – навички роботи з собою та людьми.

В освітній практиці вищої школи значним ресурсом розвитку у студентів *soft skills* має дисципліна «Іноземна (англійська) професійна мова».

Освоєння англійської мови передбачає широке і різноманітне використання міжпредметних зв'язків, характеризується багаторівністю, поліфункціональністю, гуманітарною спрямованістю, націленістю на розвиток особистості та її професійну й соціальну адаптацію.

Отже, формування в процесі навчання англійської мови майбутніх судноводіїв *soft skills* є актуальною **тематикою** сучасних досліджень науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку *soft skills* у процесі навчання увагу приділяють багато науковців Зайцевої [6], К. Коваль [11] та ін., формуванню *soft skills* у процесі навчання англійської мові присвячені праці А. Івоніна [8], А. І. Карпової [10], проте досліджень в галузі виховання *soft skills* майбутніх судових фахівців засобами вивчення англійської досить обмаль, можемо зазначити вклад В. Золотовської [7].

Отже, актуальність обраної тематики потребує узагальнення вже проведених досліджень та подальшого пошуку ефективних шляхів формування *soft skills* судових фахівців на заняттях з англійської мови.

Мета статті полягає у аналізі сутності і змісту *soft skills*, звертається увага на необхідність розвитку цих якостей в рамках предметної підготовки з англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Володіння англійською мовою, зокрема морською англійською, є професійно значущим умінням судноводіїв, це вміння можна віднести до *hard skills*, проте майбутній фахівець повинен володіти не лише професійною мовою, він має спілкуватися із командою (а це не лише професійні питання), з експортерами та імпортерами товарів, пасажирями судна, портовими робітниками, виходячи в місто прибуття, спілкуватися з мешканцями і т. ін. Саме ці навички наразі необхідні будь-якому фахівцю морської галузі.

Отже, морський фахівець повинен розвивати не лише професійно необхідну англійську лексику, яка дає йому змогу безпосередньо виконувати свої професійні обов'язки, але й мову неофіційного спілкування. Саме це і являє собою опанування *soft skills* на борту судна в іншомовній команді – вміння спілкуватися, комунікувати з членами екіпажу, розумітися та плідно контактувати з іншими людьми.

Англійська мова є мовою міжнародного спілкування. На судах з багатонаціональною командою гарне знання та розуміння англійської – один з факторів працевлаштування.

Часто *soft skills* називають функціональними компетентностями, а факт володіння ними – функціональною грамотністю (*functional literacy*).

У 2017 році набула розроблена офіційно прийнята класифікація *soft skills* і пояснення до неї, що отримала назву «Європейські навички, компетенції, кваліфікації і види занять» (ESCO), що включає в себе 1384 навички та вміння, які є затребувані ринком праці, навички, пов'язані з комунікацією, креативністю та управлінням; вони визначають ефективність мислення [20]. Авжеж, звичайна людина не може володіти усім цим обсягом. Саме тому науковці класифікують *soft skills* та розроблюють методики формування тих чи інших навичок.

На сьогодні вчені, навіть, по-різному акцентують увагу у визначенні *soft skills*. Так, одні [18] характеризують *soft skills* як навички, що дозволяють фахівцю бути

успішним незалежно від специфіки та напрямку професійної діяльності; Л. Абашкіна [1], в цьому аспекті зазначає, що це «...людські якості, без яких навіть найкращий професіонал не зможе добитися хорошого результату ...». Інші [6] – як соціально-трудова характеристику сукупності знань, умінь, навичок і мотиваційних характеристик фахівця в сфері взаємодії між людьми; комунікативні та управлінські таланти [15]. Якщо брати до уваги категорію мотивації, то О. Івоніна [8] розглядає soft skills як соціально-трудова характеристику сукупності знань, умінь, навичок і мотиваційних характеристик працівника в сфері взаємодії між людьми, вміння грамотно управляти своїм часом, вміння переконувати, ведення переговорів, лідерства, емоційного інтелекту.

Багато іншомовних джерел контекст soft skills використовує як синоніми таких понять як employability skills (навички для працевлаштування), people skills (навички спілкування з людьми), non-professional skills (непрофесійні навички), key skills (основні навички), skills for social progress (навички для соціального розвитку), навички XXI-го століття, life skills(життєві навички).

В класифікації soft skills теж не існує єдності:

Ю. Слезко [14] розподіляє їх на особистісні професійні здібності та міжособистісні професійні здібності. К. Коваль [11], як і більшість інших дослідників, класифікує soft skills на індивідуальні, комунікативні та управлінські. Г. Корнюш [12] виокремлює наступні три групи: соціально-комунікативні навички, когнітивні навички, особистісні якості і складові емоційного інтелекту.

Досить цікавою є класифікація А. Карпової [10], яка поділяє усі soft skills на 4 групи:

1. Базові комунікативні навички. До цієї групи належать здатності переконувати, аргументувати, працювати в команді, вести переговори, вміння вести ділову переписку, проводити презентації та ін.

2. Self-менеджмент: вміти керувати емоціями, знати, як поводитися в стресових ситуаціях, вміти планувати, вміти ефективно використовувати свій час, контролювати свій емоційний стан.

3. Група навичок інтелектуального мислення: важливо проводити пошук і аналіз інформації, мислити критично, креативно, логічно, не шаблонно, мати навички проектування, грамотно приймати рішення.

4. Форсайт-управління: фахівець володіє такими стійкими навичками як постановка задач, управління проектами, мотивування, контроль, легкий вихід на зворотний зв'язок.

Окремі soft skills, яка б не була їх класифікація, формуються у студентів під час кожного заняття, адже, як мінімум, студенти входять у комунікаційні відносини з викладачем. Проте, вивчення англійської мови має не лише комунікативний вплив на студентів, її можливості значно ширше.

Так, наприклад, І. Зайцева вважає, що в аспекті навчання англійської мови студентів необхідно формувати наступні soft skills: ефективну співпрацю у команді, аргументацію власної думки, аналіз інформації у колективі, пошук компромісу із спірних питань тощо [6, с. 35].

На наш погляд, в рамках занять англійською мовою у студентів морських ЗВО можна сформувавши ряд soft skills різних груп вищеперерахованих класифікацій. В рамках даної роботи ми зупинимося на основних з них та визначимо пріоритетні шляхи їх формування.

Найперша та найпоширеніша – комунікативна. Як відомо, комунікація відбувається лише при наявності співрозмовника, тому для розвитку цієї навички підійдуть будь-які форми, види та методи роботи студентів, окрім індивідуальної, слід лише залучати студентів до діалогу, обговорень, дискурсу, та мотивувати їх,

створюючи професійно-життєві ситуації, інсценування, пропонуючи ділові та рольові ігри тощо. При цьому, для розвитку саме компоненти soft skills комунікації, подібні завдання повинні включати не суто професійні завдання (наприклад, реагування під час небезпеки на судні, команди швартування і т. п.), а більш життєві ситуації, які відбуваються під час роботи на морі. Наприклад, студентам можна запропонувати ситуацію «дружньої зустрічі нового члену екіпажу», під час якої задаються питання про країну проживання, стаж та місце роботи, місце навчання, сім'ю, хобі, звички тощо. «Новий член екіпажу» відповідає на запитання та задає зустрічні. Кожен із студентів придумує свою «легенду» та відповідає. Під час такої роботи (вона в залежності від часу та організаційних здатностей викладача, і, звичайно, від вже існуючих англомовних компетенцій самих студентів, може бути побудована як ситуативне завдання на 5-10 хв., так і повноцінна рольова гра, яка триватиме 45 хв.).

Найбільш ефективним для формування комунікативних навичок вважаємо метод проектів. В ньому викладач лише окреслює формат майбутнього проекту, а активна творча комунікація студентів дозволяє їм усвідомити себе як комунікативну особистість, відкриває можливості для накопичення комунікативного досвіду через самореалізацію у різноманітних комунікаціях, які є специфічними процесами взаємообміну інформацією.

Проектна робота передбачає не лише розвиток такої складової soft skills, як комунікативна, але й задіє механізми запам'ятовування й відтворення інформації; передавання інформації іншим; застосування знань у варіативних ситуаціях; розуміння причинно-наслідкових зв'язків, співвідношення частин і цілого; наведення аргументів та доказів, перегрупування окремих частин і створення нового цілого – тобто розвивають логіку мислення, креативність, здатність аргументувати, ну й звичайно ж, навички презентування. Студенти отримують можливість навчитися пошуку та аналізу інформації, організованості, пунктуальності, умінню чітко й лаконічно висловлювати свої думки та ставити запитання, розуміти сутність проблем, налагоджувати спілкування, створюючи умови для взаємодії.

Отже, у процесі вивчення англійської мови із застосуванням методу проектів, розширюються не лише комунікативні навички, а й за класифікацією А. Карпової, розвиваються базові, навички інтелектуального мислення та навички форсайт-управління.

Вміння керувати своїм часом – одна з надзвичайно важливих компетенцій будь-якої людини, особливо це важливо для фахівців морського транспорту, адже судно повинне прийти вчасно, завантаження відбутися вчасно, вчасно потрібно прийняти зміну й приділити достатній час для відпочинку та й «запізнівся на роботу через пробки» в морі теж не аргумент.

Якщо фахівець вміє ставити завдання і розподіляти робочий час, він встигає більше. Мета відпрацювання даного виду soft skills: вчитися розпоряджатися часом. Щоб допомогти майбутнім судоводіям навчитися управляти власним часом, необхідно вже в процесі навчання ставити жорсткі тимчасові рамки для виконання завдань і навіть встановлювати таймер. Призначення відповідального за таймінг серед студентів, при виконанні того чи іншого завдання буде переважним в організації вибору цієї людини, а як наслідок і реалізації такого навичку як самоорганізація. Розвинуте вміння грамотно управляти своїм часом – це один з відмінних показників гарного фахівця.

На заняттях з англійської мови це можуть бути саме завдання, виконувані на час: за 5 хв. знайти необхідну інформацію, прочитати заданий текст за 2 хв., пояснити за 30 с. співрозмовнику суть проблеми і т.п.

Управління своїм часом, розвиток навичок планування, управління і контролю своєю діяльністю ще виробляється і за допомогою цілепокладання, коли студент

ставити собі ціль: за визначений час зробити це й це. Наприклад, за день я повинен вивчити 20 нових слів, я повинен закінчити реферат сьогодні, я повинен написати есе за 2 год., мені потрібно читати цей текст за 1 хв. 30 с. і т. п.

Контролюючи такі, навіть незначні моменти, студент вже привчається контролювати свій час, не відволікатися на інші справи, контролювати свій емоційний стан, навіть, коли щось не виходить, виправляти свої помилки на основі аналізу невдач.

Критичне мислення є важливою складовою серед soft skills, які повинні бути сформовані під час навчання майбутніх судноводіїв.

На думку О. Тягла, здатність людини критично мислити забезпечує систематичне вдосконалення процесу і результатів розумової діяльності на основі критичного аналізу, розуміння та оцінки. Учений трактує критичне мислення як активність розуму, спрямованого на виявлення й виправлення своїх помилок, точність тверджень і обґрунтованість міркувань [17, с. 194]. Отже, критичне мислення – це наукове мислення, головна риса якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Найбільше йому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення.

Для формування критичного мислення під час навчання англійської мови актуальним є постановка пізнавальних завдань, створення під час навчального процесу проблемних ситуацій, що містять протилежні точки зору, які ставлять студентів перед необхідністю самостійно мислити – обґрунтовувати власну позицію, аргументовано розгортати й викладати власні міркування, приймати рішення. Підготовка студентами коротких повідомлень проблемного характеру англійською мовою та обговорення їх змісту також є ефективним видом роботи, яка розвиває здатність оцінювати ситуацію та робити обґрунтовані висновки. За таких умов також формуються вміння долати різні непорозуміння та залагоджувати конфліктні ситуації, толерантного ставлення до різного світосприйняття.

Розвиток критичного та логічного мислення можливий навіть під час читання текстів, що є невід'ємною складовою навчання, за умов опанування студентами правильного алгоритму читання, а не лише усного відтворення тексту. Отже, під час читання студент повинен навчитися:

1. Визначати спрямованості інформації. На цьому етапі визначається загальна спрямованість тематики в межах тексту, який читається. На цьому етапі відбувається спроба визначити і усвідомити тему, основні аргументи, докази, висновки.

2. Аналіз матеріалу. Читаючи, необхідно обміркувати: чи відповідає матеріал потребам, чи міститься в тексті необхідна інформація, чи чітко вона викладена і не вимагає додаткового пошуку, чи надано різні точки зору щодо проблеми та чи достатньо вони аргументовані.

3. Співставлення та застосування інформації. Застосування отриманої в результаті читання інформації до конкретної ситуації передбачає спроби співставити аргументи, встановити причинно-наслідкові зв'язки та усвідомити своє розуміння теми для подальшого використання.

Бажано, щоб студенти по закінченні читання робили у зошитах короткі записи про суть отриманої інформації.

Сучасні можливості доступу до інтернет-ресурсів розширюють можливості опрацювання навичок англомовного навчання. Наприклад, можна запропонувати студентам знайти в мережі сайти, що підтверджують інформацію, подану в тексті, або ж у заздалегідь сфальсифікованому тексті за допомогою інтернет-джерел знайти помилки тощо.

Вміння керувати та наявність лідерських якостей є необхідною умовою роботи будь-якого офіцера морського флоту, адже у нього в підпорядкуванні знаходяться люди, які повинні якісно і вчасно виконувати свої обов'язки, адже море не прощає

помилку. Володіння професійною англійською ще не означає, що екіпаж буде чітко виконувати накази, вищий склад повинен мати авторитет у команди, а він заслуговується не лише званням, знаннями та практичним досвідом, але й наявністю лідерських якостей.

Слід зазначити, що стиль керівника прямо і однозначно впливає на клімат в команді, що, в свою чергу, позначається на показниках роботи.

Самого сприятливого клімату і найвищих показників продуктивності досягають в таких організаціях, в яких керівники мають 4 і більше стилів, серед яких авторитетний, демократичний, батьківський та наставницький. Ефективні керівники легко вміють переходити від одного стилю до іншого в залежності від ситуації.

Дуже важливо, що досвідчені керівники в кожен конкретний момент не обирають стиль управління механічно з якогось реєстру – у них це виходить природно і гармонійно [5, с. 79]. Вони тонко відчувають реакцію оточуючих і досягають найкращих результатів гнучко, пристосовуючи свій стиль до обставин. Так само і офіцерський склад судна, особливо капітан, повинні варіювати стилями керівництва та вміти їх гнучко застосовувати відповідно до обставин та особистості підлеглого.

Для розвитку таких вмінь на заняттях з англійської мови, перш за все дається завдання на знаходження інформації про стилі керування англійською мовою, складання стислої доповіді, надалі пропонуються різноманітні ситуації, які можуть виникнути на судні під час рейсу, та студенти повинні їх вирішити із застосуванням того чи іншого стилю керування. Наприклад, фітер не встигає виконати роботу своєчасно за погодних умов, що може призвести до затримки судна в порту та порушення строків перевезення. Морському офіцеру (4 студенти) необхідно вирішити ситуацію за допомогою визначеного стилю керування. Фітеру потрібно певним чином відреагувати на тій чи іншій стиль управління. Після таких завдань проводиться обговорення в групі щодо найбільш прийомного у вирішенні ситуації стилю управління. Ставляться питання: чи зміг би старший за посадою змінити свій стиль, та як це мало би вплинути на підлеглого, яка б була б його реакція у цьому разі й т. ін.

Проте, між керуванням та лідерством є суттєва різниця: формальна структура управління передбачає механізм управління, а неформальна – лідерство.

В науковій літературі термін «лідерство» має широке тлумачення, зокрема: домінування однієї людини над іншими в групі [19; с. 5]; процес реалізації влади однієї людини над іншими через її вплив на інших в групі [16, с. 329]; засіб впливу особистості, що має авторитет, на інших [2, с. 312]; процес впливу на людей у групі з метою досягнення спільної мети [4, с. 207]; якості, здібності людини, що є спроможною повести за собою інших [3, с. 361] та ін.

Вченими визнається два види лідерства – інституційне (тобто організаційне), та індивідуальне. В межах індивідуального лідерства «суб'єктом прояву лідерства виступає окрема особистість. Прояв може здійснюватись як безпосередньо щодо себе (саморозвиток особистості), та і щодо інших особистостей. Первинним у цьому «дуеті» є саме індивідуальне лідерство» [9, с.62-63].

Серед основних показників поведінки лідера більшість авторів визначають особливо значущими динамічність поведінки лідера, його цілеспрямованість, витривалість, рішучість, активність, енергійність, оптимізм, уміння виділяти основне, ставити цілі, користуватися організаторськими вміннями, оскільки саме вони зумовлюють саму можливість вірного професійного реагування керівника-лідера в екстремальній ситуації чи в її невизначеності, що складає велику небезпеку при роботі в морі, його упевненість у вірності своїх дій, своїх діях, швидке знаходження вірного виходу зі скрутною ситуації.

Необхідність володіння лідерськими якостями морськими офіцерами висвітлюється у багатьох нормативно-правових актах (СОЛАС-74, Конвенція

Організації Об'єднаних Націй із морського права тощо). Так, Конвенція ПДНВ78 зі всіма поправками, чинними нині, регламентує професійні дії кожного із членів екіпажу щодо забезпечення судноплавства, визначає необхідні лідерські якості офіцера на судні. Вимоги наступні: «Капітан повинен керувати своєю командою так, щоб в будь-який час була забезпечена морехідність судна й дотримувалися вимоги Системи управління безпекою. Він повинен забезпечити, щоб його офіцери та команда управляли судном і підтримували його в безпечному та морехідному стані найбільш ефективним чином. Багато із цих аспектів потребують технічних навичок, але головну роль відіграють людські якості, саме лідерство відіграє вирішальну роль» [13, с. 86].

Для розвитку лідерських якостей досить гарними методичними прийомами будуть кейси, рольові ігри, проекти тощо, усі методи, в яких можна застосувати розподіл ролей з визначенням цілі, яку потрібно досягти. Наприклад, інсценування, коли морський офіцер (капітан, помічник, судноводій і т.д.) дає завдання підлеглому, а той (враховуючи різномовність екіпажу), відповідає: я Вас не розумію, або ж я не зроблю це, я не вмю це робити і т. ін.

Після цього студент виконує свою роль і повинен їй відповідати при виконанні завдання. Для підвищення інтересу, до керівних та підлеглих ролей необхідно додавати характер, темперамент тої чи іншої людини, до позитивних і нейтральних персонажів додати негативні ролі, що теж надасть реальності ситуації. Адже одне із завдань розвитку лідерських якостей – це розвиток у студентів впевненості у веденні переговорів, перекладацькі та комунікативні навички, вміння швидко орієнтуватися у великому потоці інформації, бачити головне. Проекти повинні бути варіативними, такими, що допускають не одне єдине вирішення. В процесі такої підготовки, у студентів не лише формуються англійські навички, але й виробляються потенційні якості вирішення завдань, проблем, конфліктних ситуацій і т. д. на рівні керівника.

Робота студентів у групі навчає їх збереженню конструктивних відносин, регулюванню конфліктів, веденню діалогу.

З метою забезпечення у майбутніх морських офіцерів лідерських якостей, більш досконалої підготовки з управління, у морських навчальних закладах був введений навчальний курс «Менеджмент морських ресурсів», зміст якого спрямовується на розвиток лідерських та управлінських якостей, тим не менш, дисципліна «Англійська професійна мова» має свій потенціал з формування лідерських якостей майбутніх фахівців та сприяє їх розвитку, як керівників.

Висновки. Вивчення думок науковців щодо визначення терміну *soft skills* доводить, що не існує єдиного і уніфікованого поняття. Об'єднує всі ці визначення сукупність діяльнісного і комунікативного підходів в реалізації комунікативних і особистісних компетенцій, які стосуються додаткових до суто професійних навичок, які підвищують ефективність діяльності будь-яких фахівців, в тому числі і майбутніх судноводіїв.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки ще не визначений загальний комплекс *soft-skills*, необхідний майбутнім фахівцям морського транспорту, мабуть його й ні коли не буде існувати, адже це м'які, гнучкі навички, які необхідні для пристосування для різних умов праці.

На судні не лише професійна діяльність, але і все життя моряків, їх побут і дозвілля залежать від обстановки плавання та співпраці в команді. Це підпорядковує собі всі загальні, колективні й особистісні потреби та інтереси, впливаючи на всю психічну діяльність особистості й формування психології колективу. Знаходячись в обмеженому просторі, не маючи можливості спілкуватися з рідними та близькими людьми, моряки мають пристосовуватися до життя поза зоною свого комфорту, з незнайомими людьми, людьми з інших країн, з іншими уподобаннями та традиціями, з якими їм належить не лише працювати, а й проводити двадцять чотири години на добу.

Знання англійської, не лише професійної, допомагає налагодити відносини, більше спілкуватися та розуміти один одного. Отже, при навчанні професійної англійської мови потрібно не лише робити акцент на основних навичках, але і на найпростішому словниковому запасі слів, граматичних та лексичних складових.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абашкина О. Soft skills: ключ к карьере. *Электронный журнал*. URL: <https://www.pro-personal.ru/article/7811-soft-skills-klyuch-k-karere> (дата звернення: 25.10.2021).
2. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Словарь конфликтолога. Москва : Эксмо, 2010. 656 с.
3. Большой толковый социологический словарь. Рус. - англ. - англ. - рус. / под ред. Д. Джери, Дж. Джери. Москва : Вече: АСТ, 2001. Т.1. : А-О. 528 с.
4. Вердербер Р., Вердербер К. Психология общения. Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, 2003. 320 с.
5. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2008. 301 с.
6. Зайцева І. В. «Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у ХХІ столітті». Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-ту, 2020. 90 с.
7. Золотовська В. С. Зміст, форми і методи викладання іноземних мов у ВНЗ морського профілю. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. 2018. Вип. 4 (1). С. 31–34.
8. Ивонина А. И., Чуланова О. Л., Давлетшина Ю. М. Современные направления теоретических и методических разработок в области управления: роль soft-skills и hard skills в профессиональном и карьерном развитии сотрудников. *КиберЛенинка*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-napravleniya-teoreticheskikh-i-metodicheskikh-razrabotok-v-oblasti-upravleniya-rol-soft-skills-i-hard-skills-v-professionalnom/viewer> (дата звернення: 25.10.2021).
9. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства: монографія. Київ: Київськ ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 380 с.
10. Карпова А. В. Развитие soft skills на занятиях по английскому языку как ключевой навык успешного выпускника ВУЗа. *Мир педагогики и психологии* № 3 (44). 2020. URL : <https://scipress.ru/pedagogy/articles/razvitie-soft-skills-na-zanyatiyakh-po-anglijskomu-yazyku-kak-klyuchevoj-navyk-uspeshnogo-vypusknika-vuza.html> (дата звернення: 25.10.2021).
11. Коваль К. О. Развитие «soft skills» у студентов – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162-167.
12. Корнюш Г. Формування м'яких навичок у студентів закладів вищої освіти в контексті навчання іноземних мов. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. 2020. № 36. С. 99-110.
13. Костыря Е. Лидерство в судовом экипаже = Leadership : учебное пособие. Одесса : Сатропринт, 2011. 128 с.
14. Слезко Ю. В. Формирование «мягких» навыков в процессе профессионально ориентированного обучения иностранному языку студентов-международников. *Филологические науки. вопросы теории и практики*. 2019. №9. Т.12 (с. 421).

15. Сосницкая О. SOFT SKILLS: мягкие навыки твердого характера. URL : <https://www.dw.com/ru/soft-skills-мягкие-навыки-твердого-характера/a-4837922> (дата звернення: 25.10.2021).
16. Социологический словарь: пер. с англ. / под ред. С.А. Ерофеева. Москва : Экономика, 2004. 620 с.
17. Тягло А. В. Критичне мислення, проблема світової освіти XXI століття Харків : Ін-т внутр. справ, 1999. 285 с.
18. Чистникова И. В. Социально-психологическое развитие человеческого капитала как фактор производительности труда. URL: <http://www.meteor-city.top/proizvoditelnost-truda> (дата звернення 25.10.2018).
19. Энциклопедический словарь в шести томах. / под ред. А.В. Петровского. Москва : ПЕР СЭ, 2000. Т.2. 176 с.
20. Mitchell G. Essential soft skills for success in the 21st century workforce as perceived by Alabama business/marketing educators. URL: http://etd.auburn.edu/bitstream/handle/10415/1441/Mitchell_Geana_57.pdf (дата звернення: 25.10.2021).

REFERENCES

1. Abashkyna O. Soft skills: kliuch k karere [Soft skills: the key to a career]. *Elektronnyi zhurnal*. URL: <https://www.pro-personal.ru/article/7811-soft-skills-klyuch-k-karere> (accessed: 25.10.2021). [in Russian]
2. Antsupov A.Ia., Shypylov A.Y. (2010) Slovar konfliktologa [Dictionary of a conflictologist.]. Moskva : Eksmo. [in Russian]
3. Bolshoi tolkovyi sotsyolohycheskyi slovar. [A large explanatory sociological dictionary.] (2001) Rus. - anhl. - anhl. - rus. / pod red. D. Dzhery, Dzh. Dzhery. Moskva : Veche: AST, Vol.1. : A-O. [in Russian]
4. Verderber R., Verderber K. (2003) Psykhohohyia obshcheniya. [Psychology of communication.] Sankt-Peterburh : Praim-Evroznak. [in Russian]
5. Houlman D. (2008) Emotsyonalnoe lyderstvo: Yskusstvo upravleniya liudmy na osnove emotsyonalnogo yntellekta. [Emotional Leadership: The art of managing people based on emotional intelligence.] Moskva : Alpyna Byznes Buks. [in Russian]
6. Zaitseva I. V. (2020) «Soft skills – nevidiemni aspekty formuvannia konkurentospromozhnosti studentiv u XXI stolitti». [Soft skills are an inadequate aspect of the formulation of the competitiveness of students in the XXI century.] Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-tu. [in Ukrainian]
7. Zolotovska V. S. (2018) Zmist, formy i metody vykladannia inozemnykh mov u VNZ morskoho profiliiu. [Content, form and methods of wicking earth movs at VNZ marine profile.] *Innovatsiina pedahohika: naukovyi zhurnal*. Vyp. 4 (1). [in Ukrainian]
8. Yvonyna A. Y., Chulanova O. L., Davletshyna Yu. M. Sovremennye napravleniya teoreticheskykh y metodycheskykh razrabotok v oblasti upravleniya: rol soft-skills y hard skills v professyonalnom y karernom razvytyy sotrudnykov. [Modern directions of theoretical and methodological developments in the field of management: the role of soft-skills and hard skills in the professional and career development of employees.] *KyberLenynka*. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-napravleniya-teoreticheskikh-i-metodicheskikh-razrabotok-v-oblasti-upravleniya-rol-soft-skills-i-hard-skills-v-professionalnom/viewer> (accessed: 25.10.2021). [in Russian]
9. Kalashnikova S.A. (2010) Osvitnia paradyhma profesionalizatsii upravlinnia na zasadakh liderstva: monohrafiia. [Education paradigm of professional management at ambushes of leadership: monograph.] Kyiv: Kyivsk un-t imeni Borysa Hrinchenka. [in Ukrainian]

10. Karpova A. V. (2020) Razvytye soft skills na zaniatiakh po anhlyiskomu yazyku kak kliuchevoi navyk uspeshnogo vypusknika VUZa [Development of soft skills in English classes as a key skill of a successful university graduate.]. *Myr pedahohyky y psykholohyy* № 3 (44). URL : <https://scipress.ru/pedagogy/articles/razvitie-soft-skills-na-zanyatiyakh-po-anglijskomu-yazyku-kak-klyuchevoj-navyk-uspeshnogo-vypusknika-vuza.html> (accessed: 25.10.2021). [in Russian]
11. Koval K. O. (2015) Rozvytok «soft skills» u studentiv – ody z vazhlyvykh chynnykiv pratsevlashtuvannia. [The development of "soft skills" among students is one of the most important officials of the school.]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*. № 2. [in Ukrainian]
12. Kornius H. (2020) Formuvannia miakyykh navychok u studentiv zakladiv vyshchoi osvity v konteksti navchannia inozemnykh mov. Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. [Formation of soft skills among students in the field of education in the context of new earthmovers. Vikladannia mov at the head of the family's pledges to enlighten on the day-to-day stage.] *Mizhpredmetni zviazky*. № 36. [in Ukrainian]
13. Kostyria E. (2011) Lyderstvo v sudovom ekypazhe = Leadership : uchebnoe posobie. [Leadership in a ship's crew = Leadership] Odessa : Satropynt. [in Russian]
14. Slezko Yu. V. (2019) Formyrovanye «miahkykh» navykov v protsesse professyonalno oryentyrovannoho obucheniya ynostrannomu yazyku studentov-mezhdunarodnykh. [Formation of "soft" skills in the process of professionally oriented foreign language teaching of international students.] *Fylohohycheskye nauky. voprosy teoryy y praktyky*. №9. Vol. 12. [in Russian]
15. Sosnytskaia O. SOFT SKILLS: miahkye navyky tverdoho kharaktera. [SOFT SKILLS: soft skills of a hard character.] URL : <https://www.dw.com/ru/soft-skills-miahkye-navyky-tverdoho-kharaktera/a-4837922> (accessed: 25.10.2021). [in Russian]
16. Sotsyolohycheskyi slovar: per. s anhl. / pod red. S.A. Erofeeva. [Sociological Dictionary] (2004). Moskva : Ekonomyka. [in Russian]
17. Tiahlo A. V. (1999) Krytychne myslennia, problema svitovoi osvity XXI stolittia. [Critical misdirection, the problem of light coverage of the XXI century] Kharkiv : In-t vnutr. sprav. [in Ukrainian]
18. Chystnykova Y. V. Sotsyalno-psykholohycheskoe razvytye chelovecheskoho kapytala kak faktor proyzvodytelnosti truda. [Socio-psychological development of human capital as a factor in labor productivity] URL: <http://www.meteor-city.top/proizvoditelnost-truda> (accessed: 25.10.2018). [in Russian]
19. Entsyklopedycheskyi slovar v shesty tomakh. / pod red. A.V. Petrovskoho. [Encyclopedic Dictionary in six volumes.] (2000) Moskva : PER SE. Vol. 2. [in Russian]
20. Mitchell G. Essential soft skills for success in the 21st century workforce as perceived by Alabama business/marketing educators. URL: http://etd.auburn.edu/bitstream/handle/10415/1441/Mitchell_Geana_57.pdf (accessed: 25.10.2021).

Leontieva I.O., Stroienko N.H., Medvedeva O.Yu., Zaitseva D.O., Katrych A.V.
SOFT SKILLS DEVELOPMENT OF FUTURE SHIPMENERS IN THE ENGLISH LANGUAGE LEARNING PROCESS

The author analyzes the essence and content of the considered construct, draws attention to the need to develop soft skills in the subject training in English. The concept of division of professional skills and their division into hard skills and soft skills on the example of drivers is explained, as: hard skills is a set of professional knowledge and skills of working with a machine (judicial mechanisms), soft skills - skills of working with yourself and people. The

study of English is based on the use of interdisciplinary links, which means diversity, multifunctionality, humanitarian orientation, focus on personal development and its professional and social adaptation. In addition, it is noted that the formation of future masters of soft skills in the process of learning English is a topical issue in modern research. Therefore, the relevance of the chosen topic requires the generalization of already conducted research and further search for effective ways to form soft skills of forensic experts in English classes.

In writing the work were used general scientific methods: analysis, synthesis, generalization of scientific research, observation of students' learning activities and the work of teachers.

From the above we can conclude that a marine specialist must have a certain level of knowledge not only at the professional level, which helps him but also to perform their professional duties, but also the language of informal communication. This is the mastery of soft skills on board a ship in a foreign language team - the ability to communicate, communicate with crew members, understand and communicate effectively with other people. Just as English is the language of international communication. In courts with a multinational team, a good knowledge and understanding of English is one of the factors of employment.

On the ship, not only professional activities, but also the whole life of sailors, their life and leisure depend on the sailing environment and teamwork. It subordinates all general, collective and personal needs and interests, influencing all mental activity of the person and formation of psychology of collective.

Key words: *professional skills; soft skills; soft skills development; higher education system; training of maritime transport specialists; learning English.*